

5787

129/2066

ACC. N:R

M. 10165: 1-18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Jenny Danielsson

Härad:

Kinnared Krb.

Adress:

Jät

Socken:

Jät

Berättat av:

Gottfrid Johansson

Uppteckningsår:

1946

Född år

1883

i

Jät socken

Hälsningar

s. 1-18

Lu F. 57.

Saknads s. 10

Kinnared, Sjöfjärden s. 6

Skarv s. 10

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R **M. 10165: 1.**

Landskap: *Småland*

Härad: *Skinneröd*

Socken: *Fät*

Uppteckningsår: *1946*

Upptecknat av: *Jenny Danielsson*

Adress: *Fät*

Berättat av: *Johanna Johansson*

Född år *1883* i *Fäts socken.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Är ej allsidigt
siterförligt!*

Folklivsarkivet

Lund.

Halmtak.

Halmtakets underlag.

*Till ett hus, det blir nu om en ladugård jag
skall beskriva halmtaket ty här fäst ingår hus
som är täckta med talm. När ett sådant
hus sattes upp så rentes först takstolen och
överst på den lades takåren som fästes på
översta ändan av spanten, sen fästes björ-
åarna med 13 tum mellanrum längs hela
spanten så högt som de ville att taket
skulle bli. Björåren fästes i spanten så högt
det berodades ett hål genom björåren fäst*

Skriv endast på denna sida!

8

ACC. N:R M. 10165: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och i spanten, sedan kländes där en en
tråd och som höjs ihop det. Halmen lades
på taket ^{nerifrån} ~~uppför~~ och ^{uppför} ~~nerifrån~~ som mättes
så, då sattes båda tumpetsarna mot var-
andra och så med halmen som kunde
hållas emellan händerna lades på taket
det var den första flaskan som mättes så
sen såg de här det övriga skulle läggas
det blev ungefär 3 tum tjockt.

När halmen lades på björkaren så lades det
en täckraft på den sen bandes det med
en trävidja som stacks igenom halmen
och blev snodd en gång om björkaren
det rips sedan en ögla på vidjan, sen
snoddas ändarna om varandra och stack-
tes mellan halmen. Täckraften högs av
små spröda björkar och likaså täckvidjan
fast den skulle snos hårt när den sen forts

skulle användas, så lades den i blöt i en
balja dagen innan. När den smoldes, det
utsläades så "vria vejä". Den tjäcka ändan
av ridjån lades på jorden eller på ett gott
foten sattes därpå, sedan höjades d' att
vrida i toppen på ridjån och vred från
reuter till höger tills den blev som en
ring, sen kunde den ligga så i åsavis, och
blöttes sedan när d' skulle tjäcka. Tills ljuv
åsen brukades reirke av både tal och gran
men tills ridjån och tjäckraften endert
ljörke av unga hjörkar. Här på traktten
tjäckes det blott på sadugårdar på som-
ma vis nu som för i tiden, endert den
skinnaden att ridjån användes inte utan
stältråd. Hela tjäcksidan tjäckes i följd
tills d' kom från kofren eller som det står
i listan tjäckskäget efter tills tjäckåsen färs.

Takutsprånget det kallar vi för kopsen, när
taket var färdigt täckt så lades det en plank
under halmen som ankhögs med en sträpka
så halmen blev jämn i hela kanten

Material och dess behandling.

Den haln som användes till takläggning
var råghalm, ju grövre halmen var desto bättre
var det. Råghalm skulle fört torkas med slaga
om den skulle bli bra till täckhaln.
Den lades inte på storkhad, ej heller högs
ken av. När rågen torkades så lades halmen
i stora haubar som kallades för halmkanta,
när rågen torkades med slaga så lades
rågen ut på logen noken börtes upp och
lades med ståben mot logbalken och
alen mot "dräsen" så den som bildades mit
på logen så fort som den torkades forts

5

ACC. NR M. 10165: 5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en omgång som lades fram var gången
benämndes för "lāja". Slagans benämning på
dess delar, den di' höst i med handen kalla-
des för "haengel", och den del som slags i logen
kallas för "lions". Di' har även sagt här att
di' "pljla" såden så många säger än i dag
"pljla drusen".

Före täckningen repades halmen på en kalm-
repa, arbetet på det uttalades så "vi ska
göra opp kalmen", nu å kalmen oppgjord
den lades även då i stora bantar.

Halmen jordes ej i ordning vid täckningen
den låg tills di' skulle täcka då jordes den
opp. Halv tröskad på tröskverk kan även
användas till täpalm, men måste fört re-
pas väl och huggas jämn i stubben, det blir
sämre täpalm ett sådant tak blir ej så
hållbart och värre att täcka ett sådant tak fort

För i tiden då det odlades mändse med råg användes det både "benvars och sägjadis" till att täcka tak med, det minns jag från min barn dom varren släddes av på sommaren. Till det användes en särskild lie som di kunde komma långt ner i vattnet med så di kunde få dem så långa som möjligt, när de var avslädda begades di upp i en båt och roddes upp på land där de sedan torkades, när de torkade hantades de i kuntor och förvarades till di skulle användas till tak-täckningen.

Obundet tak.

Vad som här frågas efter beträffande Tak-täckningen, har ej förekommit här på orten, därför kan jag inte något att skriva om, det är väl från annat håll här i landet.

Bundet Tak. När ett Tak täcktes hade de
helst nio fem personer, fönto man stod
på jorden och flydde upp bantan till
den som stod på ställningen, därifrån
flyddes bantan till tredje man som stod
på gångjärnen sedan flydde han bantan
till den som bredde ut halmen.

En böjdo täckningen ner med kopsen och
bredde ut halmen så långt som taket
skulle täckas antingen från gavel till gavel
eller i skift beroende på hur långt taket
var. En sådan bredd med halmlagret ka-
lades för "flaska". Taktegens utsträckt den
var så lång så den räckte upp till ställ-
ningen, emellan en och en halv alm bred
den var fört av ett lämpligt träd som
var skurit mit i två mellan de båda
slänten var det isatta grova pinnes foto

som hör att gå på en sådan stega till-
 verkades på gården. Som jag minns så fix-
 nades buntan upp på taket med en "hö"
 gaffel, och som jag har hört gamla tala
 om så lades det ett rep om halmbuntan
 och drogs upp på taket med det. Den
 ställning som di hade på taket att stå på
 var "gångåren". Den var bunden med grova
 lind ifrån takåren och drogs uppåt så
 fort som di tänkte. Så fort som buntarna
 lades upp på taket så lades di på
 gångåren. För att få halmen väl placerad
 var endast en vana hos den man som
 tänkte taket. Det var ingen skilnad från
 vilken hals di tänkte, di bredde ut all hal-
 men hela plankan på en gång. När tåken
 ren lägger takhöggen står han på ställ-
 ningen jäms med kypren, forts

Taket jordes ungefär 3 tum tjäckt, taket
 var liten tjäckt överallt. Tackrämmor
 kallas här för "täckersaftar", vidjorna
 kallas för "täckvejä", Täckersaftarna voro
 av både björk fur och gran men vanligast
 av björk, de höjgs här på orten, det skam-
 de ändå att någon köpte av en annan
 och betalade då två öre stycket, de voro
 ej skolada men en del som var för
 grova klöjdes, från senare tid har de köpts
 vid sägen, men björksaftarna voro de
 bästa. Takvidjorna var av björk de vse-
 dos, och på dialekten här "brä vejä" de
 blöttes när de skulle användas, vidjorna
 väcto här på orten något pris ut jag ej
 på de som såldes. Emellan vidjorna som
 halmen bands med var det ungefär
 en aln, här sen vidjorna var blandna
 sorts

merifrån och upp var olika både i rad-
vis och i sicksack. Flan bindningen
utfördes. Björkveden som var speltig stöcks
ner i halmen och togs om både Hjerärens
halmen och Täckraften, den drogs åt så
hårt di hande och slopen öggla på den
därav hörs den halmen bättre.

Täckrafter användes ännu när di täcker
halmtak, när di binder halmen med stas
tråd så har di tekniskt att draga igenom
halmen när di skall binda den fast vid
Hjerärens. Innan halmen skulle läggas på
Taket "sås den op" den repades och ren-
sades, nu för tiden klappas di till hal-
men med handen, för i tiden användes
det en Täckskovel därtill en halv aln
lång bräda som var iskarna ryfles på ena
sidan, i den satt ett skaft som di höll i
hats

verkar väl liten
S. 11-12
1

Landskap: Småland

Upptecknat av: Jenny Danielsson

Härad: Grönåls

Adress: Gät

Socken: Gät

Berättat av: Gustaf Johansson

Uppteckningsår: 1946

Född år

1883 i Gät

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För att skydda hakstakets gavlar mot storm-
slitning sattes det upp vindskia på
båda sidor om gavlen rymmande takåsen
ner till takhopen, vid varje flaska som
hände fram till gavlen "vackades". Täckroften
det skars ett hak i storändan av den som
sedan höjdes och stöcks ner vid vind-
skian den var ungefär fyra fem tum
bred. När taket var färdigt så sattes
det upp en ås över hela ryggingen på
längden den kallades för "blat åsen" under
den på båda sidor på taket lades två
småare åsar som kallades för "lånor"
länkåkan nu jag berknit föret forts

Skriv endast på denna sida!

Täckrahans ålder är svårt att beskriva
den brukade gå i en från den ene till den
andre från en gärd. Täckkniv har ej bru-
kats här på orten, känner ej heller till
någon eggjarnsmed. Takets beskärning är
förrut bultslat, men före beskärningen
rålsades det rent med en vanlig trörsäp.
För täckningen av taket avslutades, halmen
uppe vid ryggningen veks först ner från ett
håll sen från andra sidan veks den över
sen bales skat åren från där och under
den två stans på vardera sida, det
 kallades för "ryggningen rygga taket,"
endast råghalm användes till täckning
och ryggning av tak. Den som inte satte
skat åren på ryggningen satte eller lade
från "brongå" i blem borsades ett håll i ena
ändan och därigenom sattes det en plagg
fats

som höll dem samman sedan hängdes
de över ryggingen en "haong" från vardera
sidan, "haongarna" skulle helst vara av
ek eller björk. Dryggat tak är ej vanligt
här på Östen och blott kan ej heller bli
liggande för storm. Flar varstaken täcktes
thän jag berörda ty det har jag själv sett
uto från Öarna i sjön "Ärnen". Det täcktes
som halmtak såren eller varren lades
med rotändan ner och toppen upp, det
lades en tjock hafs och hela taket täckes
än halmtak, varren lades på björväsor och
täckroftar från varren som redan bands
med hörlövveder, men på ryggingen lades
det råghalm ty varren höll ej att hjälpa
om varandra, där lades och täckroftar
övert från halmen som skulle hålla den
ej stänges de var kanske för tunga forts

Sämnens frågor.

Försäktighetsåtgärder mot eldfekan på halmtaken kan jag ej tyda för annat vis här från orten än så. Så eldas aldrig i hus som är täckta med halv, och i de hus som eldas skall enligt brandtalsbolaget förordning vara belägna 60 meter från det hus som är täckt med halv. Så vad jag hört av äldre människor så var bruket här i förra tiden så att de planterade taklök på taket ty det troddes då att det skulle hindra för att åska ej slog ner i de hus. Det troddes också att när svalarna bygger sina lag i husen så slår gånkan ner i dem, den har fortfarande ännu här bland de äldre, medan de yngre bara skrattar åt sådant, men när svalarna flyttar från husen blir de ledna däröver. När halmtaken blev bevakade med mörka fott

så låg di länge, Taken råpsade g' ty di
var rädda om monan när den ~~valde~~ över
takat så höll det längre.

Det halmtak som var väl lagt och tjockt
med halm ligger i trettio år och ibland
något längre. Skadligt för halmtaken var
om råttor höll sig i dem och liksom med
sparvarna di hakar hål i halmen, värst vid
snöricks vintar ty då går di in genom hof-
sen och hakar och går inifrån.

När ett gammalt halmtak skulle lagas så an-
vände de sig av taksticker, ty laga hålen
med halm gick inte. Halmtaken på
ladugårdarna är nästan bättre än spåntaken
ty di håller väl så länge. Det finns några
här på orten som ännu lägger halmtak på ny-
byggd ladugård, annars har cement och ett
hett komposit i sopet. Här på orten har folk

det inte brukets halmtak på boningshus
 Vid omkring 1911-talet blev det här på
 orten vanligt med spåntak på sadagårdens
 på boningshus och andra uthus hos det lapt
 spån, papp, tepel, cement, eternit och plåttak
 den som lapt spåntak på sadagårdens
 har ej återgått till halm. Men jämfört
 för 50 år sen och nu så kan beräknas
 10 procent som angått med halmtaken,
 och den minskningen beror på att det finns
 inga som kan täcka halmtak nu för tiden.
 T.
 Nuvarande pris på råghalm är 3 öre pr kilo
 och för varierande pris mellan 15-20 öre
 löskendet. Den är svår att anskaffa nu
 för tiden därför att det finns inga som
 trösk sin råghalm med slaga, den råghalm som
 tröskas på ångtröska kan ej halmen an-
 vändas till takläggning. forts

16-18

Taktäckarens anlöning var ej högre än till
vanlig arbetare i minstone här på orten.
Och för tiden har även den som täcker tak
timprenning. Någon sammandutning för tak-
täckare har ej funnits här på orten.

Men för Taktäckaren skulle det krävas och
lagas bättre mat än vanlig vardagsmat, och
även kaffjökar och matsupor, det var
när de täckte halmtak på lada gårdar.
Men till läggs bö när boningskaren täcktes
med torv då jordes det stort gill som
kallades för Rökogill, då bod de byns eller
rotens bönder om jello då var det gill
hela dagen och sen på kvällen blev det
stort kåles, varje mans hustru av de som
var med och täckte skickade det ett "gröta-
fat" det var risgrötsröt lävande med var-
andra om vilken som hade den bästa fyllt

gröten, så det kunde ibland bli en 12-15 grötfat, och som seden då var rimmade har och en för sitt fat.

Även kvinnorna har deltagit i takläkningsarbete såsom flytt upp takbuntar på ställningen, takraftar och vidjor m.m.

För min del har jag ej varit takläkare ty det höv ju ej till kvinnligt arbete. Min bröllofs gottfrids johansson har en gång fallit ner från ett tak och bröt ene armen, så han fick anlita Lasarettsvård. Här på orten var många takläkare förtur och den som fät ner död. Sagat Jernstj fät han lever, Ernst Pettersson fät död. Ernst Danielsson fät han lever, Johan Snick fät död.

fät i: Desember 1946
Jenny Danielsson.